

0384

Oer 'Sjolle Kreamer in Tetke'

De thema's, dêr't Gysbert Japiks yn syn wurk dichterlik stal oan jown hat, wiene - it is al gauris opmurken - ynternasjonael, algemien. De tsjinstelling fan stêd en lân, fan jeld en jonkheit, fan sémansbistean en boerebidriu, de lofprizing fan 'e muzyk en sokke mear binne withoefolle kearen yn 'e West- en Súdjerpeeske skriftekennisse bihannele, lyk as ek de problemen om it houlik: Hoe kies ik in goed wiif, hoe moat men ta in houlik komme ensfh. De Tsjernetaheakke hâldt him dwaende mei it lêste fraechstik; de skriuwer wiist mei klam op 'e gefaren fan in ûnbiret houlik en achtet it better om de âlden earst ris meiinoar rieplachtsje to litten hwat se fan wjerskanten de jonge lju mei jaen sille, dat it houlik net mei de tiid op 'e klippen fan 'e earmoed topletter rinne sil. Der soenen grif gâns foarbylden gear to fandeljen wêze fan stikken, dêr't dat âlde brûkme yn oanpriizge wurdt. Koartlyn kaem ik bygelyks dit stik tsjin fan de Ingelskman John Stockwood:

A Barthelmew Fairing, shewing that Children ought not to marry without Consent of their Parents. London, by John Wolfe for John Harison the Younger, 1589.

It boekje is yn Nederlân net to bisetten, mar soe it net gean oer in houlik of houliken, dy't op 'e Bartholomew fair - in jiermerke - klearmakke wiene, lyk as Hoyte en Hootske, Sjolle en Tetke sneins to keamer de lapen gearsmieten?

It fers *Sjolle Kreamer in Tetke*, dat op 'e *To-hæcke* oan *Friesche Tjerne* folget, hat ek mei dat fraechstik to krijen. It bihannelet de konfliktsituaasje, dêr't it houlik yn rekke is, mei't de man syn plichten as heit en breawinder net neikomt en it wiif en syn berntsjes fortutearzje lit. Ek sa'n sitewaasje wurdt yn dy dagen gauris tekene, miskien net sa faek as de faeije gefolgen fan it houlik fan âlde manlju mei jonge frijsters, dêr't Gysbert yn syn wurk nèt op komt, mar guon fan syn konfraters namsto mear. Ik haw lykwols de yndruk, dat it hjir meastentiids giet oer froulju, dy't har wjergaders de hûd fol skelle, as hja kalm in glas bier drinke of mei har maten sitte to petearjen, oer Xantippes, oer filekanen, dy't har oare helten it libben sûr meitsje. Yn Ingelân alteast - ik helje wer foarbylden út Ingelân oan - komt gauris in soarte fan lêstige froulju, 'scolding wives', nei foaren, lyk as yn in fers mei de lange titel:

Poor Anthony's Complaint and Lamentation against his Miseries of Marriage, meeting with a scolding wife, dat songen wurde moat op 'e meldij: *Cold and raw of the Journyman Shoemaker of Billy and Molly*. It is printe 'for J. Conyers at the Black Raven on Holborn Hill'.

In bisibbe fers, dat yn 'e snuorje fan 1630 dichte wêze moat, leit deselde warskôging yn bisletten:

My Wife will be my Master; or the Married-man's Complaint against his unruly Wife, being a warning for all unmarried persons to have especiall care in choosing their Maik, lest they meet with Such a Myresnype as this poor man did. To the tune of A Taylour is no man (S. pl., s. j.)

Lyk as Gysbert yn syn dichtstik Tetke net sûnder rjocht en reden skelle en oangean lit, sa keazen syn Ingelske kunstbrueren soms ek de kant fan it wiif, bygelyks as de man syn houliksplichten net neikaem. Dan krije wy in stik as:

The Scolding Wives Vindication, or an Answer to the Cuckold's Complaint, wherein she shows what just Reasons she had to exercise Severity over her insufficient Husband. To the tune of The Cuckold's Complaint. Printed for P. Brooksby, J. Deacon, J. Blare, J. Back.

Inkeldris liket it ek bard to wêzen, dat de man him foroare hat, dat er syn minne oanwensten - loaijens, sûpen en bealgjen ensfh. - oerjoech en it lulk ôfbrutsen petear tusken man en wiif op freonlike wize forfette wurde koe. Der bistiet alteast ek in lietsje - al de stikken dy't wy opneame, op ien nei, binne lietkes - titele:

A Dainty New Dialogue between Henry and Elizabeth,
Being the Good Wives Vindication,
And the bad Husband's Reformation
This new Composed gallant Ditty
Is to be sung in Town and City ...

Dat sankje waerd songen op 'e wize fan *The Tyrant* en wie printe to Londen for W. Thackeray, T. Passenger, and W. Whitwood.¹

En dat soe it petear wêze kinne, dat in ta omkear kommen Sjolle mei syn Tetke fiert, mei Tetke - dy't net mansiik wie lyk as Haantjes² ha woe, mar in bêst wiif - lyk as Elizabeth yn it Ingelske petear.

Men soe sokke stikken allegearre ris njonken inoar hâlde moatte om bioardielje to kinnen hwat Gysbert fan it thema makke hat. Yn myn stik foar de earebondel-Fokkema haw ik der in Hollânsk foarbyld fan oanhelle, mar de ûnderstelling sil net to dryst wêze, dat soortgelikenze fersen, dêr't man en wiif yn hottefylje, yn ús hiele Westjeropeeske kultuerwrâld foarkamen. Men mei ek wol oannimme, dat Gysbert der mank dyjingen, dy't it ûnderwerp poëtysk biwurke hawwe, net min foar wei komt. Al hat it motyf moai algemien west, Gysbert sil it dochs op syn wize bisongen hawwe, it hwat fan himsels, hwat persoanliks mejown hawwe, in djipper aksint, dat by de measte oaren net to hearren wêze sil.

G. N. Visser.

1. De fiif Ingelske titels binne to finen op 'e ss. 579, 377, 376, 377 en 160 fan W. Carew Hazlitt, *Hand-Book to the popular, poetical, and dramatic Literature of Great Britain /.../* (Londen, 1867).